

INTERJÚ

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2025/33/2/236-244>

Nyelvoktatás a gyorsan változó világban

D. Rácz István beszélgetése Szaffkó Péterrel, a Nyári Egyetem igazgatójával az elmúlt tizenöt évről

D. Rácz István Hogyan lettél a Nyári Egyetem igazgatója? Milyen kihívást láttál ebben?

Szaffkó Péter A 2008/2009-es tanévet Torontóban töltöttem vendégtanárként, ahol magyar nyelvet és kultúrát tanítottam kanadai diákoknak. 2009 májusában jöttem haza, és egy héten belül megkeresett Maticsák Sándor azzal a kérdéssel, hogy el tudnám-e vállalni a Nyári Egyetem irányítását, mert a rektori vezetés úgy ítélte meg, hogy az intézmény gazdálkodása nem jó irányba halad. Részleteket nem nagyon tudtam, és mindössze három napot kaptam arra, hogy döntsek. Ezt az időt felhasználtam arra, hogy a Nyári Egyetem akkori munkatársaival elbeszélgessek, és ezek alapján én is úgy láttam, hogy mindenképpen változásra lesz szükség. Bizonyos értelemben nagy merészség volt, hogy igent mondtam a felkérésre, hiszen egy lényegében teljesen önálló kft-ről volt szó, ahol nincs és nem volt olyan „védőháló”, mint az egyetemen belüli egységeknél. Ugyanakkor a torontói tanév alatt rengeteg új élménnyel, ismerettel és kapcsolattal gazdagodtam, ami elég jó alap volt ahhoz, hogy tegyek egy kísérletet a patinás intézményben kialakult helyzet megoldására. Így aztán június 1-jei hatállyal lemondtam vezetői megbízásaimról, és három hónapos próbaidővel elvállaltam a feladatot. 2009 szeptemberében pedig végleg úgy döntöttem, hogy korábbi munkahelyemet felcserélem erre az új kihívásra, mert tele voltam új ötletekkel és ambíciókkal. A magyar nyelv és kultúra terjesztését szolgáló küldetés megújítása volt a cél, amit már az első nyári kurzus alatt megértettem, és feltétel nélkül magamévá tettem.

D. Rácz Minden intézmény történetében vannak fordulópontok, különösen, ha az csaknem százéves. Jól sejtem, hogy tizenöt éve nemcsak a Te személyes pályádon, hanem a Nyári Egyetem történetében is fordulópontot kell látnunk?

Szaffkó Így utólag visszatekintve is jól látszik, hogy a külföldiek magyar nyelvtanulási szokásaiban és lehetőségeiben olyan változások következtek be a 2008–2009-es években, amelyek jelentős megújulásra készítettek bennünket. A rendszerváltás utáni két évtized igazi sikertörténet volt a Nyári Egyetem életében, hiszen az óriási érdeklődés miatt a hagyományos nyári kurzusok mellett folyamatosan szerveztek tavaszi és őszi tanfolyamokat, több éven keresztül volt kihelyezett kurzus Sopronban, sőt 2002-ben Budapesten is iskolát kellett nyitni, és a nyelvórák mellett Debrecenben idegen nyelvű előadásokra is volt igény. Mindezek alapján a korábbi vezetés a kelleténél bőkezűbben bánt a tekintélyes bevétellel, ami a tananyagok felhalmozásában, a magyar viszonyokhoz képest kiemelkedő előadói díjakban és a vitatható mértékű reklámok fenntartásában volt a legszembeütőbb. És amikor a nagy hullám hirtelen alábbhagyott, vagyis fogyni kezdett a magyar nyelv és kultúra iránt érdeklődő külföldiek száma, a megcsappant bevétel már nem tudta fedezni az addig rendszeresnek számító költségeket. Ez volt az a pillanat, amikor új szemléletre, új vezetőre és új utak keresésére volt szükség. Az első feladat, amit meg kellett oldani, természetesen a gazdasági helyzet javítása volt. A kialakult állapot szorosan összefüggött a működési renddel, az alkalmazottak számával, a hatalmas mennyiségű tankönyv tárolásával és azzal, hogy az intézmény irodái szinte „láthatatlanok” és túlszűfoltak voltak a Kossuth Lajos Kollégium III. épületének alagsorában. Hamarosan arra is rá kellett ébrednünk, hogy a külföldi nyelvtanulók számának folyamatos csökkenése és a magyar mint idegen nyelv oktatását érintő piac bővülésének következtében a belvárosban bérelt ingatlanban működő budapesti iskola fenntartása egyre nagyobb kihívást jelent. És akkor még nem is említettem azt a tényt, hogy megfelelő mennyiségű munka hiányában elkerülhetetlen volt a nagy tapasztalatokkal rendelkező fővárosi és debreceni nyelvtanári gárda szűkítése. Többek között ezek voltak azok a kihívások, amelyekkel szembesülnöm kellett 2009 szeptemberétől. De mivel sok segítséget kaptam szinte minden oldalról, és sikerült egy remek kis csapatot összehozni, nem estem kétségbe, nem adtam fel.

D. Rác Mennyiben, miben más most a Nyári Egyetem, mint 20 vagy 30 évvel ezelőtt volt?

Szaffkó A közel 100 éves nyári egyetem a hosszú évtizedek alatt többször is változ(tat)ásra, megújulásra kényszerült, és így teljesen érthető, hogy a

rendszerváltás óta többször is szükségessé váltak formai és tartalmi újítások egyaránt. A Debreceni Egyetem létrejöttével párhuzamosan az addig a Kossuth Lajos Tudományegyetem keretén belül működő Nyári Egyetem 2000-ben önálló vállalkozássá vált, előbb közhasznú társaságként, majd 2002-től nonprofit kft-ként végzi a tevékenységét. Ez természetesen merőben új helyzetet teremtett: a mindenkori vezető kezét immár nem kötötte meg az anyaintézményhez való jogi és pénzügyi tartozás, ami egyértelműen felgyorsította a döntési mechanizmusokat szinte minden területen, ugyanakkor minden felelősséget is az ügyvezetőnek kellett vállalnia. Más oldalról közelítve: megnőtt a gazdálkodással összefüggő üzleti tervezés szerepe, folyamatosan ügyelni kellett és kell ma is a költségvetés egyensúlyára. Ez pedig nem könnyű feladat, mert a Nyári Egyetem bevétele – számottevő állami támogatás hiányában – mindig attól függ, hogy hányan hajlandók a magyar nyelv elsajátításáért vagy nyelvtudásuk szinten tartásáért fizetni, illetve milyen ösztöndíj-lehetőségekhez tud hozzájutni az intézmény. Valójában ez az új helyzet is szerepet játszott abban, hogy 2009-ben mindenképpen változtatni kellett a Nyári Egyetem működési rendjén, még hozzá úgy, hogy a gazdasági szempontok ne szorítsák háttérbe azokat az értékeket, amelyek a magyar nyelv és kultúra szolgálatában végzett több évtizedes misszió során felhalmozódtak, és amelyek továbbra is a legfontosabb vonzerőt jelentik azok számára, akik Debrecenre választják nyelvtanulásuk helyszínéül.

D. Rác Mik voltak a legfontosabb változások, újítások az elmúlt 15 évben?

Szaifkó Nehéz lenne minden mozzanatot itt felsorolni, különösen azért, mert voltak olyan változások, amelyeket a külső körülmények kényszerítettek ki, és olyanok is, amelyeket a sikeresebb működés reményében vettünk be, és természetesen ezek különböző súlyúak és hatásúak voltak. Viszont kiemelnék három olyan dolgot, amelyek hosszú távon érvényesültek, és mind a mai napig meghatározzák a működésünket. Az – időrendben is – első legfontosabb újítás valószínűleg az volt, hogy a hagyományos papír alapú és postai úton történő nemzetközi kapcsolattartást hamar felváltotta a digitális lehetőségek bevonása a reklámtevékenységünkbe, ami önmagában is jelentős megtakarításhoz vezetett, de egyben azt is jelentette, hogy lassan kezdtünk felzárkózni az interneten könnyen elérhető, hasonló

intézményekhez. Ez a munka valójában jelenleg is tart, hiszen mindig tovább lehet fejleszteni a munkafolyamatokat. Ebből a szempontból fontosnak tartom, hogy ma már közvetlenül a honlapunkon keresztül lehet jelentkezni, ahol egyébként igyekszünk minél több információt eljuttatni az érdeklődőknek. Emellett egyre több területen és formában törekszünk kihasználni a közösségi média platformjait, ami ma már elengedhetetlen.

A második fontos változtatás a meghirdetett kurzusok típusaiban következett be. Ez bizony több éven át tartott, mert megtanultuk, hogy a piaci igényekre és a visszacsatolt véleményekre a lehető legrövidebb időn belül reagálni kell. Sosem fogom elfelejteni például, hogy a 2009-es nyári kurzuson – amit még nem én készítettem elő – több neves hazai és külföldi személy szakmai előadásain a jelenlévők száma szinte egyszer sem haladta meg a 10-et! Ez számomra váratlan és kínos helyzet volt, és hamar kiderült, hogy az új évezredben a hozzánk érkező külföldiek elsősorban a nyelvtanulás és a közösségi kulturális programok miatt választották a Nyári Egyetemet, és ha Magyarországgal vagy a magyar kultúrával kapcsolatos információra kíváncsiak, akkor azt megtalálják az interneten akár magyarul, akár angolul. De azzal is szembesülnünk kellett, hogy a korábban népszerű téli, tavaszi és őszi kéthetes tanfolyamokra jelentkező külföldiek létszáma egy-két év alatt drasztikusan lecsökkent, ezért ezekről le kellett mondanunk. Az ehhez hasonló tapasztalatokra reagálva teljesen új struktúrát kellett kialakítani, amely jobban igazodik a mindenkori igényekhez. Jelenleg a hagyományos négyhetes nyári magyar nyelv és kultúra kurzus mellett egész évben lehet egyhetes és kéthetes tanfolyamokra jelentkezni, és ez a legtöbb esetben azt jelenti, hogy egyéni kérések alapján rugalmas időbeosztással szervezzük meg a kurzusokat, főleg amióta a privát órák kerültek előtérbe a csoportos foglalkozásokkal szemben, és a nyelvtanuló választhatja a tantermi vagy az online tanulási formát is. Ez a szerkezeti változtatás természetesen szorosan összefügg a Covid-járvány által ránk kényszerített helyzettel is. Részben ez vezetett a budapesti irodánk felszámolásához, és szintén a járvány miatt az egyik nyári kurzust is a világhálón keresztül tartottuk meg. Ez a változtatni tudás ugyanakkor azt is mutatja, hogy egy évtized alatt – amikor új profilként szakmai konferenciákat is szerveztünk, nemzetközi pályázatokban vettünk részt koordinátorként vagy partnerként – sikerült olyan tapasztalatokat összegyűjtenünk, amelyek birtokában képesek vagyunk az innovációra, és úgy viselkedünk, mint egy „gyors reagálású hadtest”.

A harmadik lépést, amely ugyancsak döntő fontosságú lett, még a korábbi vezetői munkámból te is jól ismerted: a partnerség kialakítása a lehető legszélesebb formában. Mindig is hittem abban, hogy egy intézmény vezetése nagy mértékben függ attól, hogy kikkel milyen partneri viszonyt ápol. Ezért a Nyári Egyetemre kerülésem első évétől kezdődően igyekeztem feltérképezni, hogy kik lehetnek érdekeltek egy olyan érdemi együttműködésben, amelynek a célja a magyar nyelv és kultúra terjesztése és Magyarország jó hírvének ápolása nemzetközi szinten. Érdekes módon először a külföldiek között találtam befogadó szemléletűekre, Ausztriától Németországon át egészen Amerikáig. Néhány év alatt sikerült egyfajta szakmai hálózatot felépíteni, amelyen keresztül tapasztalatokat tudtunk cserélni, sikeresen terjesztettük a nyelvkönyveinket, sőt kihelyezett tanfolyamokat szerveztünk Nagyváradon, New Yorkban és Antwerpenben. Külföldön magyart tanító kollégákkal ismerkedtünk meg, konferenciákat szerveztünk, szakmai fórumokat teremtettünk számukra, sőt ösztöndíjakat szereztünk azoknak, akik csak ilyen támogatással tudtak eljutni nyári tanfolyamainkra, így is növeltük a Nyári Egyetem presztízsét. 2016 óta több kínai egyetemmel állunk kapcsolatban, amelyek magyar szakos hallgatók teljes vagy részidős képzésére kötöttek szerződést a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karával és a Nyári Egyetemmel. Két évvel ezelőtt pedig egy vietnámi munkaerő-közvetítő cég kérésére a Debreceni Szakképzési Centrumba jelentkező fiatalok egyéves magyar nyelvi felkészítését indítottuk el, ami komoly szakmai kihívást is jelent mindannyiunknak. Természetesen a hazai partnerekkel történő együttműködést is igen fontosnak tartjuk, ezért 2010 óta minden évben találkozunk velük egy Partner Parti keretében. Ez az ötlet nem tőlem származik, hanem Balogh Tamástól, a Karnevál Tours korábbi vezetőjétől, majd a Club Service igazgatójától, akivel több éven át együtt dolgoztam még az Angol-Amerikai Intézet vezetőjeként, és vele szerveztük meg az intézet egyik legnagyobb eseményét 1997-ben, az ESSE (European Studies for the Study of English) nemzetközi konferenciáját Debrecenben. Az őáltala szervezett Péntek Esti Randevú adta az ötletet, hogy a Nyári Egyetem munkáját segítő intézményeket és személyeket – beleértve tanárainkat is – november végén, december elején meghívjuk egy vacsorával egybekötött baráti beszélgetésre, ahol bemutatjuk egész éves munkánk főbb állomásait és eredményeit. Bátran kijelenthetem, hogy ezek az esték egyre szorosabbá fűzik a kapcsolatainkat, amelyek nélkül ma már elképzelhetetlennek tartom a Nyári Egyetem sikeres működését.

D. Rácz Említetted, hogy a hagyományos nyelvtanítás mellett konferenciákat szerveztetek, pályázatokban vetettek részt. Ez az irány az Angol-Amerikai Intézetben végzett nemzetközi tevékenységednek a folytatásaként is tekinthető?

Szaffkó Bizonyos értelemben igen, de azért nagy különbséget jelentett az, hogy a magyar nyelv és kultúra oktatása került a középpontba, bár az első három konferencia még szorosan kötődött korábbi szakterületemhez. 2010-ben kaptunk felkérést arra, hogy az angliai George Borrow Society szokásos, minden évben más országban tett látogatással egybekötött szimpóziumát Debrecenben szervezzük meg, ami nagy megtiszteltetés volt. Borrow 19. századi angol író és utazó volt, aki Magyarországon is járt, és különösen a romák élete és kultúrája érdekelte. 2013-ban és 2014-ben pedig számos külföldi és hazai szakember részvételével került sor a Kelet-Európa és az angolszász kultúrák kapcsolatával foglalkozó konferenciára. Ugyancsak 2010-ben egy érdekes kísérletünk is volt: a Magyar Regionális Tudományi Társasággal közösen rendeztük meg a Kárpát-medencei Területfejlesztési Nyári Egyetemet, valójában egy egyhetes magyar nyelvű konferenciát, amelyen a környező országokból mintegy 30 fiatal szakember vett részt. Ha ehhez hozzáteszem, hogy még ugyanebben az évben egy sikeres Grundtvig-pályázat keretében egy tíznapos programot is szerveztünk az EU-ban élő magyar közösségek képviselői számára abból a célból, hogy a találkozón bemutassák saját legjobb gyakorlataikat a magyar identitás és a magyar nyelv megőrzése érdekében, akkor részemről a profilváltás elég egyértelmű volt.

A 2010-es években rendkívül sok lehetőség állt rendelkezésre az Erasmus-programon keresztül a felnőttkori tanulás szélesítése területén, amelyek például a Nyári Egyetem munkatársainak külföldi tapasztalatszerzését segítették elő. Háromszor sikerült ilyen jellegű pályázatot nyernünk, de emellett legalább tíz olyan európai uniós vagy V4-es projektben volt alkalmunk részt venni, amelyeknek legtöbbször az volt a célja, hogy a partnerek ismertessék meg a kultúrájukat a többiekkel, legyenek azok egyetemi hallgatók, középiskolás diákok vagy éppen felnőtt szakemberek. Ezek után már csak egy lépés volt az, hogy a Nyári Egyetem alapfeladatához kapcsolódó konferenciasorozatot indítsunk el. A NeMaMaT mozaikszóval fémjelzett program a nem magyar anyanyelvű, illetve nem magyar nyelvterületen tanító magyartanárok számára nyújtott lehetőséget a szakmai tapaszt-

talatcserére, a nyári egyetemi órák látogatására és további kapcsolatok kialakítására. 2012 és 2018 között hat ilyen eseményre került sor. Ennek folytatása lett a Covid-járvány okozta kis kényszerszünet után az online formátumú MIK-műhely. Utóbbi a „Magyarul idegen nyelvi környezetben” címből alkotott betűszó. Ezek az események sok szempontból gazdagították a Nyári Egyetem programjait, és nagy mértékben hozzájárultak ahhoz is, hogy az intézményben folyó oktatómunka mind a mai napig a minőséget tartja szem előtt.

D. Rác *Ha már az oktatómunka színvonalánál járunk, hadd kérdezzem meg, hogy milyen tananyagokat használtok?*

Szaflkó A Debreceni Nyári Egyetem a 90-es években kezdte el a Hungarolingua nyelvkönyvsorozat elkészítését az akkori legkorszerűbb feltételek felhasználásával, ami joggal emelte ki a meglévő magyar nyelvkönyvek nem túl hosszú sorából. Sorban készültek el a segédkönyvek, a rövidített regények és minden, ami a kor színvonalának megfelelt. 20 év azonban hosszú idő egy olyan gyorsan változó világban, amelyben a technikai fejlődés, a nemzetközi kommunikáció, a turizmus, a piac bővülése a hétköznapi napokban is érezhetővé vált. Ennek következtében az addig legnépszerűbb nyelvkönyvcsalád 2009–10-re kezdett egyre inkább elavulttá válni, legfőképpen a szókincs tekintetében, de amiatt is, hogy egynyelvű volt, és túl szorosan kötődött Debrecenhez és a nyári egyetemi szituációkhoz. Az elődeim tettek kísérletet egy új tankönyv elkészíttetésére, de az eredmény elmaradt a várakozásoktól. Amikor én átvettem a Nyári Egyetem vezetését 2009-ben, nagy kérdés volt, hogy miből tanuljanak azok a külföldi diákok, akiket felvettek a térítéses orvosi képzésre, és az első tanév előtt egy kötelező kéthetes „gyorstalpalón” kell részt venniük. 2010-ben már egy új tankönyvből, a Hungarolingua Basic c. tananyagból tanítottunk, amely kifejezetten erre a képzési formára készült angol közvetítő nyelv felhasználásával. Közben újabb és újabb – főként kezdő – nyelvkönyvek kerültek a piacra, és mi is döntésre kényszerültünk. Első lépésként elkészítettük a Hungarolingua+ sorozatot, amelyben új tartalmakkal, új feladatokkal és angol nyelvű magyarázatokkal próbáltuk meg leporolni az egyébként továbbra is sokak által kedvelt, szakmai tekintetben továbbra is megkérdőjelezhetetlenül kiemelkedő színvonalú tankönyveket. Új rövidített regény és kiegészítő tananyag is készült, de ezekkel sem sikerült visszanyerni a nyári egyetem korábbi hegemóniáját a nyelvkönyvek nemzetközi piacán. Ezért az utóbbi

években az a döntés született, hogy – számtalan külföldi példát követve – a tanáraink dönthetnek arról, hogy milyen tananyagból kívánnak tanítani. Az elmúlt pár évben elindult egy olyan e-learning tananyag kifejlesztése, amelyben az egyetem és a Nyári Egyetem munkatársai vesznek részt.

D. Rác *A magyar nyelv oktatásán kívül néhány éve más nyelvek oktatásával is foglalkoztok. Ez az új profil hogyan, miért alakult ki?*

Szaffkó A Nyári Egyetem küldetése az, hogy minél több emberrel megismertesse és megszerettesse a magyar nyelvet és kultúrát, és ez azt is jelenti, hogy meg kell győznünk a külföldieket arról, hogy érdemes és hasznos magyarul tanulni. Miközben ez napi feladatommá vált, egyre többször tettem fel magamnak a kérdést: ha a magyart érdemes megtanulnia egy amerikainak, olaszoknak vagy szlovénoknak, akkor mi miért nem tanulunk úgynevezett ritka vagy kis nyelveket? Amúgy is elég rosszul állunk idegen nyelvek tekintetében itthon, és bár folyamatosan nő azoknak a száma, akik angolul beszélnek, a nagy világnyelveken kívül igen szegényes a kínálat a nyelviskolákban és az egyetemeken egyaránt. Aztán amikor EU-s pályázatokban kezdtünk részt venni, megismertem azt az uniós törekvést, hogy az egész életen át tartó tanulás adjon alkalmat minden állampolgárnak arra, hogy tanuljon meg egy kis nyelvet az angol, a német vagy a francia mellett. A ritka nyelvek bevezetésének lehetősége a Nyári Egyetemen nemcsak a többnyelvűségi programhoz való hozzájárulást jelentette számunkra, de egyben olyan profilbővítést is, amely jól kapcsolódott a magyar nyelv terjesztésének missziójához. Felmértük, hogy milyen nyelvek hiányoznak Debrecenben, és elkezdtünk tanárokat, majd tanulókat keresni. Gazdasági értelemben nagyon vegyes a kép: voltak olyan évek, amikor komoly bevételre tettünk szert az ilyen kurzusokból, de vannak szűk esztendőik is. Mindenesetre büszkék vagyunk arra, hogy nálunk sokféle nyelvvel meg lehet ismerkedni, elsősorban online formában, aminek az az előnye is megvan, hogy bárki bárholnan beiratkozhat. Az arab, cseh, héber, japán, lengyel, norvég, orosz, román, svéd, szlovák és török nyelv váltakozó népszerűsége egy idő után nem okozott nekünk meglepetést, de a koreai nyelv beindítása igazi sikertörténet.

Már néhány éve rendszeresen ajánlottunk koreai nyelvet anyanyelvi tanárnővel Debrecenben, amikor felmerült az a lehetőség, hogy egy szülői alapítvány támogatásával közelebb hozzuk ezt az érdekes ázsiai nyelvet és kultúrát a magyar emberekhez. 2019-ben meg is született az első szerződés

az alapítvány és a Nyári Egyetem között a Debreceni Szedzsong Király Intézet (DESZKI) létrehozásáról, de a pandémia miatt az oktatás csak 2020 őszén kezdődhetett el. A DESZKI tanfolyamai szemeszterenként 60 órá-sak, és a jelentkezőknek valamennyi hozzájárulást kell fizetniük, de az ösz-szes további költséget a koreai intézet fedezi, amiért cserébe a Nyári Egye-tem biztosítja a tárgyi feltételeket. Ugyanakkor a költségvetésből mi is ka-punk fejlesztési támogatást, amit saját belátásunk szerint használhatunk fel. A koreai nyelv és kultúra népszerűségét nemcsak a több száz tanuló kitar-tása jelzi, hanem az a tény is, hogy minden évben átlagosan 1000 fő vesz részt az őszi koreai nap eseményén.

A fentiekben felsorolt nyelvek oktatását hosszú távon is fontosnak tartjuk, de azért a Nyári Egyetem munkatársai és tanárai továbbra is a ma-gyar mint idegen nyelv és a magyar kultúra népszerűsítését és disszeminá-lását tartják szívügyüknek, és ebben a szellemben készülünk a 100 éves évfordulóra.